

בבא קמא ל"ד

שור שוה מאתים שחבל בשור שוה תנו רבנן, שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים מא' בחמישים זוז ושבח בשעת העמדה בדין על ארבע מאות זוז, והשור הניזק השביח ועמד וחבל בו בחמישים זוז, והשור הניזק השביח ועמד בשעת העמדה בדין על ארבע מאות זוז, נותן כשעת הנזק. והמזיק משלם עשרים וחמישה זוזים שהם חצי הנזק שהיה בשעת הנזק. ואינו יכול לטעון שלא הזיק משום שהשור שוה כעת יותר מאשר היה שוה לפני הנגיחה, כיון שאפשר לומר שאילו לא היה מזיקו היה שוה שמונה מאות זוז³⁰. ואם השור אחרי הנגיחה משלם כשעת העמדה בדין, כיון שהשור כחש מחמת הנגיחה³¹. ואם השור המזיק השביח והוא שוה בשעת העמדה בדין ארבע מאות זוז, נותן לו עשרים וחמישה זוז, והניזק אינו יכול לומר למזיק 'זכיתי בשמינית שוויו של השור הנוגח ותן לי חמישים זוז'. ואם השור המזיק כחש ושוה פחות, נותן לו שמינית משוויו כעת ולא כשעת הנזק.

כשהמזיק פיטם את שואלת הגמרא, והרי יש סתירה בברייתא, שבתחילת הסיפא השור למדנו שאם השור המזיק השביח, המזיק נותן לו חצי ממה שהיה שוה בשעת הנזק, וזה כרבי ישמעאל הסובר שהניזק הוא בעל חובו של המזיק. ובסיפא נאמר שאם השור המזיק כחש נותן כשעת העמדה בדין, וזה כרבי עקיבא שאמר שהניזק והמזיק הם שותפים בשור? עונה הגמרא שהברייתא כולה היא כרבי עקיבא. ומדובר כאן כשהמזיק פיטם את השור³² והוציא הוצאות כדי להשביחו. שואלת הגמרא, אם הברייתא מדברת כשפיטמו³³ קשה הרישא שבה הניזק שיבח את שורו ועמד על ארבע מאות. ואם הניזק פיטם את השור אין צריכם לומר שהמזיק אינו יכול לומר מה הזקתיך. שהרי השבח שהשור השביח הוא מחמת שהניזק הוציא הוצאות ופיטמו!³⁴ אמר רב פפא, את הרישא אפשר להעמיד בין כשהניזק פיטם את הבהמה הנחבלת בין כששבחה ממילא, ללא שיפטם אותה.

30 ובעל השור הנוגח אינו יכול לומר מה הפסדתיך הרי הוא שוה יותא ממה שהיה לפני הנגיחה. מפני שהניזק יכול לטעון שאם השור לא היה חובל בו היה משביח ליותר. לפי הלשון הראשונה והעיקרית ברש"י. ובלשון אחר פירש שהניזק תובע מאתים, חצי ממה שהשור שוה אחרי שהשביח. התוס' תמה שהדבר פשוט, האם מי שנגח שור קטן ישלם דמי שור גדול! רש"י ותוס'.

31 כמו שהגמרא אומרת לקמן קרנא דתורך קבירא ביה. רש"י.

32 והשבח אינו יותר על היציאה מפני שא"כ מה שהשבח הוא יותר ממה שאדם נותן למפטם כדי לפטם שייך לניזק. והגמרא צריכה להקשות מהרישא ולא מקשה מהסיפא עצמה, כדי שלא נאמר שכיון שר"ע סובר שיחלט השור הוא כמי שפרנס אשתו ובניו של מי שהלך למדינת הים. הניח מעותין על קרן הצבי. או שנאמר שמדובר אפ' בשבח יתר על היציאה ומה שאמר נותן כשעת הנזק הוא לאו דוקא, אלא יטול יותר מיציאותיו שהוא כמו היורד לשדה חברו ברשות. תוס'.

33 תוס' שואלים שיחלוק בשבח עצמו, שבשבח דממילא משלם כשעת העמדה בדין. וי"ל שנקט בסיפא שבח וכחש אגב הרישא. תוס'.

34 רש"י מקשה שלפי הלשון השני צריך להשמיע שהניזק אינו יכול לומר שללא הנגיחה היה יכול להשביח באותו פטום ולעמוד על שמונה מאות. ולשון ראשון עיקר. רש"י.

והתנא צריך להשמיע שהיכן שהשביחה מעצמה נותן לו כשעת הנזק. ואינו יכול לומר לו מה הפסדתיך אפילו כשהשביחה מעצמה. ואת הסיפא אפשר להעמיד רק כשהמזיק פיטם את שורו.

שואלת הגמרא על מה ששנינו ברישא, כחש משלם כשעת העמדה בדין. באיזה כחש מדובר אם הוא כחש מחמת למלאכה המזיק יאמר לניזק, אתה מכחיש אותה במלאכה ואני אשלם? אמר רב אשי, השור כחש אחרי הנגיחה מחמת המכה שהוכה. והניזק יאמר למזיק שהקרן של שורך טחובה עדיין בגופו של שורי.

משנה

על מה נאמר "וחצו את כספו" שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה

יפה כלום, אמר רבי מאיר על זה נאמר: "וּמְכָרוּ

אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כֶּסֶפוֹ" "וְגַם אֶת הַמֵּת יִחָצוּן" שבעליו של שור תם שנגח שור משלם לניזק חצי הנזק. אמר לו רבי יהודה, ודאי כן ההלכה שמשלם לו מאה זוז שהם חצי הנזק, אבל אין זה שור הכתוב בתורה. שהרי מתקיים הכתוב:

"וּמְכָרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כֶּסֶפוֹ" ולא מתקיים: "וְגַם אֶת הַמֵּת יִחָצוּן".

אלא זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבלה יפה חמישים זוז, והנזק

הוא מאה וחמישים זוז. שזה נוטל חצי החי וחצי המת וזה נוטל חצי החי וחצי המת.

הניזק מקבל מאה זוז שהם חצי השור המזיק, ועשרים וחמישה זוז שהם חצי השור

המת. וביחד הניזק מקבל מאה ועשרים וחמישה זוז, וכל אחד מהם מפסיד שבעים

וחמישה זוז.

גמרא

תנו רבנן, שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והנבלה יפה חמישים זוז, זה נוטל חצי החי וחצי המת

וזה נוטל חצי החי וחצי המת. וזהו שור האמור בתורה דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר אין זהו שור האמור בתורה. אלא שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין הנבלה יפה כלום. על זה נאמר: "וּמְכָרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפוֹ וְגַם אֶת הַמֶּת יַחְצוּן". ובמה אני מקיים: "וְגַם אֶת הַמֶּת יַחְצוּן" פחת שפחתו מיתה מחצין בחי. הנבלה של השור המת אינה שייכת אצל המזיק כלל, אלא שמים את הנבלה, כמה היא שווה פחות ממה שהשור החי היה שווה, והמזיק נותן את חצי הפחת.

שואלת הגמרא, וכיון שבין לרבי מאיר ובין לרבי יהודה הניזק מקבל מאה ועשרים וחמישה שקלים והמזיק מקבל מאה ועשרים וחמישה שקלים, במה הם חולקים? אמר רבא, ההבדל הוא ב' פחת נבלה! רבי מאיר סובר 'פחת נבלה' לניזק³⁵. מה שהנבלה פחתה משעת מיתה עד העמדה בדין לניזק. ורבי יהודה סובר 'פחת נבלה' למזיק. חצי הפחת שהנבלה פחתה מהמיתה עד העמדה בדין הוא של המזיק³⁶.

א"כ מצינו תם חמור ממועד והרי רק השמירה לר"י הדבר נלמד מהכתוב

שאלו אביי, אם כן לרבי יהודה מצינו תם חמור ממועד³⁷. שהרי בשור מועד לומדים מהכתוב: "וְהַמֶּת יִהְיֶה לוֹ" שהבעלים מטפלים בנבלה, ויש למזיק חלק בפחת הנבלה? ואין לומר שרבי יהודה סובר שיש דברים ששור תם חמור משור מועד כמו ששנינו במשנה, קשרו בעליו במוסרה ונעל בפניו כראוי רבי יהודה אומר תם חייב ומועד פטור, מפני שרק בשמירה יש תם שחמור ממועד. שלרבי יהודה לומדים מהכתובים שבשור תם גם אם שמר כראוי חייב, ובמועד כששמר כראוי פטור. אבל מנין גם לעניין תשלומים שרבי יהודה סובר שתם חמור ממועד?

ר"א יכול שור שוה ק' שנגח שור ומביאה הגמרא שכן שנינו בבביתא, רבי יהודה שוה ה' סל' ונבלה שוה סלע זה אומר יכול שור שוה מנה, מאה זוז שהם עשרים וחמישה סלעים, שנגח שור שוה חמש סלעים, והנבלה שוה סלע זה נוטל חצי החי וחצי המת. הניזק מקבל שנים עשר סלעים חצי ממה שהשור החי שווה, וזה נוטל חצי החי וחצי המת!. אמרת וכי מועד למה יצא להחמיר עליו או להקל עליו!. הרי

35 אע"ג שבפרק ראשון לומדים זאת מהכתוב "והמת יהיה לו" צריך את הפסוק "וגם את המת יחצון" לומר שאינו משלם אלא חצי הניזק. מפני שמ'וחצו את כספו" לבד היינו או' שהוא לפעמים פחות ולפעמים יותר כמו שהגמ' שואלת מצינו לר"ק יהודה תם חמור ממועד, ומתוצת שר"י סובר שפחת שפחתה מיתה מחצין. ומכאן שלומדים מהכתוב "וגם את המת יחצון" שאינו משלם אלא ח'נ. תוס'.

36 אם הנבלה היתה שווה בשעת המיתה חמישים ובשעת העמדה בדין עשרים. לרבי מאיר הניזק נוטל ע"ה וכ' של הנבלה, ובס"ה תשעים וחמש זוז. והמזיק אינו מפסיד מהפחת שלאחר מיתה. ולר"י הניזק נוטל חצי החי שהם מאה זוז וחצי הנבלה לפי השווי בשעת העמדה בדין, עשרה זוז וביחד מאה ועשרה זוז. ר' חננאל.

37 תוס' שואלים הרי ר"י אומר צד תמות במקומה עומדת. וי"ל שהגמרא שואלת מצינו שצד תמות חמור מצד מועד. תוס'.

אומר להחמיר עליו. ומה מועד אינו משלם אלא מה שהזיק תם הקל לא כל שכן. ומכאן שלרבי יהודה שור תם נקרא שור הקל ואינו משלם יותר משהמועד משלם?

אלא א' ר' יוחנן לר"מ שבח נבלה אלא אמר רבי יוחנן, ההבדל בין רבי יהודה לרבי לניזק לר"י גם למזיק מאיר הוא 'שבח נבלה', שגם המזיק נוטל חצי

בנבילה. רבי מאיר סובר ששבח הנבלה לניזק, ורבי יהודה סובר שיש למזיק חלק בשבח הנבלה. וקושיתו של רבי יהודה בברייתא היא זו. כיון שהתורה חסה על המזיק ויש לו חלק בשבח הנבלה, ייצא שהמזיק יכול להרויח מנזקו כששורו נגח שור יקר יותר³⁸, ולא מצינו מזיק נשכר. ועוד שנאמר "שְׁלֹם וְשְׁלֹם" שעל המזיק לשלם³⁹, בעלים משלמים ואין בעלים נוטלים. ומבארת הגמרא שהיה צריך להביא את הכתוב, שהינו אומרים שכאשר אין לניזק הפסד יש למזיק חלק בשבח, במקרה שמחיר הנבילות התייקרו⁴⁰. ולכן לומדים ממה שנאמר⁴¹ "שְׁלֹם וְשְׁלֹם", בעלים משלמים ואין בעלים נוטלים.

ואמר רב אחא בר תחליפא לרבא, אם לרבי יהודה נוטל המזיק חצי מהנבילה, יכול לצאת שכשתם נגח שור זול ממנו בעל השור התם יקבל יותר מחצי דמי שורו⁴², והתורה אמרה: "וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כֶּסֶפוֹ וְגַם אֶת הַמֶּת יַחְצוּן"⁴³? עונה הגמרא שגם רבי יהודה לומד מהכתוב "וְגַם אֶת הַמֶּת יַחְצוּן" שפחת שהמיתה פחתה מחצין בחי, ואין מקבל יותר מחצי נזק. ורבי יהודה לומד שני דברים מפסוק זה 1. שזה נוטל חצי החי וחצי המת, 2. שאין משלם יותר מחצי נזק, כיון שנאמר "גַּם".

משנה

יש חייב על מעשה שורו ופטור על מעשר עצמו, פטור על מעשה שורו וחייב על מעשה עצמו. כיצד? שורו שבייש⁴⁴ פטור⁴⁵, והוא שבייש חייב. שורו שסימא את

38 יכול שור שוה חמישה סלעים שנגח שור שוה מנה והנבלה שוה חמישים זוז זה נוטל חצי החי וחצי המת. כל אחד מהם הניזק והמזיק יטול חצי החי, שנים וחצי סלעים, וחצי המת עשרים וחמישה זוז. וביחד יקבל שמונה סלעים ושלשה זוזים. רש"י.

39 ורבי יהודה אמר במשנה שיש למזיק חלק בשבח בשור שווה מאתים שנגח שור שווה מאתים והנבלה שווה חמישים זוז שוה רק כשהוא ישנו בתשלום חצי נזק והוא מפסיד שבעים וחמישה זוזים. רש"י.

40 כגון שור שוה חמש סלעים שנגח שור שוה חמש סלעים, והנבלה שוה שלשים זוז, כשהנבלה התייקרה לאחר המיתה ושווה יותר מדמי השור. רש"י.

41 "שלם ישלם" כתוב במועד ולומדים מהכתוב "שלם ישלם" שני תשלומים אחד בתם ואחד במועד. רש"י.

42 לרבי מאיר שאומר פחת שפחתה מיתה מחצין בחי אינו משלם את חצי ממה שהמיתה הפחיתה. אבל לרבי יהודה משלם יותר מחצי נזק, בשור שווה חמישים שנגח שור שווה ארבעים והנבלה שווה עשרים. והנזק הוא עשרים וחצי נזק הוא עשרה. וכשתולקים את השור החי ואת השור המת הניזק מקבל בחי עשרים וחמישה, ועשרה במת וביחד שלשים וחמישה. ונמצא שהמזיק משלם לו יותר מחצי נזק. רש"י.

43 לא מפני שמהפשט של הכתוב משמע חצי נזק אלא י"ל שהתורה אמרה "ומכרו" ובע"כ ר"י לא מפרש את הכתוב שישלם יותר מחצי. שהרי מצאנו שלר' יהודה משלם חצי נזק במשנה בדף ל"ז, אמר להם ר' יהודה לשבתות משלם ח"נ לימות החול נ"ש! תוס'.

44 נלמד מהכתוב "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו. רש"י.

45 המשנה מביאה רק ששורו שבייש פטור, מפני שבמשנה בהחובל שנינו שבשור אינו משלם צער וריפוי ושבת

עין עבדו והפיל את שינו פטור, והוא שסימא את עין עבדו והפיל את שינו חייב. שורו שחבל באביו ואמו פטור, והוא שחבל באביו ואמו חייב. שורו שהדליק את הגדיש בשבת חייב⁴⁶, והוא שהדליק את הגדיש בשבת פטור, מפני שהוא מתחייב בנפשו.

גמרא

ר' אבהו שנה כל המקלקלין פטורים חוץ מחובל ומבעיר שנה רבי אבהו לפני רבי יוחנן, כל המקלקלין פטורים, חוץ מחובל ומבעיר. כל מי עושה בשבת מלאכה והוא מקלקל בעשייתו פטור, חוץ מחובל ומבעיר שחייבים אפילו שהם מקלקלים. כיון שהתורה צריכה להתיר עשיית חבורה במילה, בשבת נלמד ששאר החובלים בשבת חייבים. ומכך שהתורה אסרה שריפת בת כהן בשבת, נלמד שבכל מקום אחר מקלקל בהבערה⁴⁷ בשבת חייב. אמר לו רבי יוחנן, לך שנה זאת מחוץ לבית המדרש, גם מחובל ומבעיר בשבת המקלקל פטור, ולא יתכן ששנינו שהם חייבים. ואם תמצא ששנינו שחובל ומבעיר חייב, הדבר נשנה בחובל וצריך לכלבו, ובמבעיר וצריך לאפרו, שחייב משום שהוא מקלקל על מנת לתקן⁴⁸.

ודמי ולדות. והתנא שנה כאן את שורו שפטור על הבושת ואת שורו שהדליק את הגדיש שפטור רק כדי לדקדק שורו דומיא דידיה, או הוא דומיא דשורו. והדין בשורו שחבל באביו ושסימא את עין עבדו לא נשנה באף משנה. תוס'.

46 חצי נזק משום שהוא משונה. רש"י.

47 כגון השורף בגד בשבת. רש"י.

48 ר' שמואל מפרש שרבי אבהו סבר כר' שמעון שאמר שמקלקל בחבורה חייב. ור' יוחנן סבר כרבי יהודה שמקלקל בחבורה פטור. וקשה האם מי שסובר כר' שמעון משתיקים אותו! התוס' מפרשים שרבי אבהו ורבי יוחנן חולקים לפי ר"ש שאומר שמקלקל בחבורה חייב. ר' אבהו סבר כר"ש, ור' יוחנן סבר שגם לפי ר"ש צריך תיקון כלשהוא כדי לחייב את המקלקל בחבורה. אבל תיקון זה אינו נחשב תיקון כדי לחייב לר' יהודה בשאר מלאכות. ושואל ר"י מדוע לר' אבהו חייב הרי גם לר"ש משאצ"ג פטור. ואומר ר"י שכל הסוגיות שאמרו שלר"ש משאצ"ג פטור הן כרבי יוחנן. והברייתא בפרק כל כתבי היא דברי תנא שסובר כר"ש בחדא וכו"ר"י בחדא. ועי"ל שיש מלאכה שצריכה לגופה במקלקל גמור, בחובל באיסורי הנאה שחושב להנות שיתן לכלבו, ומבעיר באיסורי הנאה שחושב שיכול לבשל בו קדירה. ור' יוחנן סובר שאפילו אם המקלקלים אינם פטורים משום מלאכת מחשבת, כיון שלומדים ממילה ומהבערת בת כהן לא מחייבים אלא בדומים להם שאינו מקלקל גמור אלא יש בו תיקון קצת. תוס'.